

KOLL PÅ PENGARNA

Så ser vi till att pengarna du skänker verkligen gör nytta

Det är fest i den peruanska byn Katañiray högt upp i de andinska bergen, alla är finklädna och musiken spelar. Stämningen är lite högtidlig – den här dagen tar byn över den bevattningsanläggning som byggts med egna krafter och ekonomiskt stöd från Plan.

Här bland byarna uppe på högplatån är många barn undernärda, särskilt vintertid när skördarna blir små. Men nu är mycket på väg att förändras: fem kilometer rör och kanaler löper mellan bergsryggen och dalen. Tack vare anläggningen kan marken konstbevattas under vintermånaderna.

Bevattningsprojektet i Peru är typiskt för de större investeringsprojekt som Plan stött genom åren. Det är också vid denna typ av projekt som det är viktigt att vara öppen i redovisningen av hur pengarna använts. I ett land där många tjänar 500 kronor eller mindre i månaden kan frestelsen vara stor att försöka berika sig själv. Särskilt när man lever i ett samhälle där korruptionen är utbredd och där många yrkesgrupper, som poliser och tulltjänstemän, satt i system att ta emot mutor.

Plan Sverige bygger nästan hela sin verksamhet – 88 procent – på de pengar som du och andra faddrar bidrar med (resten kommer från Sida, företag och andra insamlingar). Att ta emot och förvalta pengar från givare är en förtroendefråga och det är förstås oerhört viktigt att pengarna används på rätt sätt – att de verkligen gör nytta.

Nu har alla samlats vid skolan i Katañiray. Det är dags för den formella överlämningen av projektet från Plan till byborna. Överlämningen är inte bara trevlig och högtidlig, lika viktigt är det att öppet redovisa vilka pengar som finns och vad de använts till. På ett stort blädderblock har kostnaderna skrivits upp.

– Det är avgörande att de människor vi samarbetar med känner att det är de själva som äger resultatet och då måste de också ha full insyn i ekonomin kring ett projekt, konstaterar Victor Bustinza Urviola från Plans kontor i Cuzco.

Låga administrativa kostnader. Som fadder och givare vill man förstås att de egna pengarna ska användas på bästa sätt och inte gå åt till administration. I Sverige finns Stiftelsen för insamlingskontroll SFI, som kontrollerar

att insamlade medel använts korrekt. I SFI:s regler ingår bland annat att maximalt 25 procent av medlen får gå till administration och insamlingskostnader i Sverige. De organisationer som uppfyller SFI:s riktlinjer har rätt att öppna ett särskilt insamlingskonto, så kallat 90-konto. Under Plans förra verksamhetsår gick endast 15,1 procent till sådana kostnader – klart under den gräns på maximalt 25 procent som SFI satt upp.

Samtidigt får man inte stirra sig blind på de låga kostnaderna. Den billigaste typen av bistånd skulle vara att bara köpa filter och släppa ned dem från ett flygplan. Men så arbetar ingen biståndsgivare idag. Plan arbetar framför allt med barns rättigheter och lokal utveckling. Om man ska förstå sammanhangen och behoven krävs det att man lyssnar på människor.

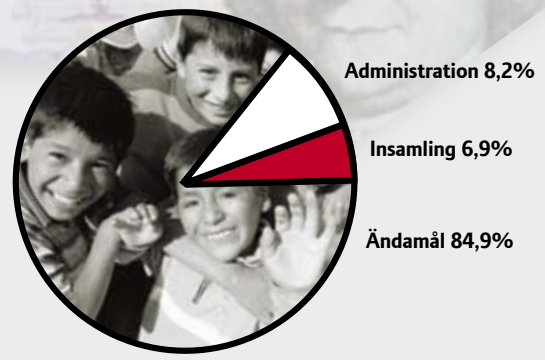
Pengarans väg. Vad händer då med de pengar som du och andra faddrar bidrar med? De medel som kommer in från faddrarna förs regelbundet över till Plans huvudkontor i England. Därifrån slussas pengarna på ett säkert sätt vidare via väl etablerade och fungerande system och blir

Under festliga former lämnas ansvaret för projektet och bevattningsanläggningen över till invånarna i byn Katañiray. Alla kostnader redovisas öppet på blädderblocket – alla ska ha full insyn.

FÖRDELNING AV KOSTNADER

en del av den globala budgeten som är gemensam för Plans medlemsorganisationer. Här deltar Plan Sverige aktivt och påverkar hur pengarna ska användas.

– De senaste tio åren har Plans samlade intäkter vuxit kraftigt, inte minst för att nya medlemsländer som Sverige kommit till. Detta gör att man haft möjlighet att utöka många program och även starta verksamhet i nya länder, berättar Lennart Reinius som är chef för Plan Sveriges biståndsprogram.

Förutom de gemensamma programmen finansierar Plan Sverige också egna samarbeten med olika Planländer. Genom att vara fadder för ett projekt kan man till exempel stödja insatser för att stärka flickors rättigheter i Egypten och motverka skadliga sedvänjor, som t.ex könsstympning.

Omfattande kontroll. Plan har en omfattande kontroll, både i Sverige och i programländerna, av hur pengarna används. Plan använder sig av såväl interna som externa revisorer. De interna revisorerna arbetar på Plans huvudkontor och följer regelbundet upp samtliga Planländers ekonomi, samtidigt som de sprider kunskap för att förbättra styrningen av verksamheten. De interna revisorerna fungerar som en egen självständig enhet och de har i sin tur egna personer anställda ute på regionkontoren. Tillsammans gör de regelbundna planerade besök – men de gör också oanmälda stickprovskontroller.

Förutom intern revision anlitar Plan även externa revisorer. Samtliga Planländer granskas av revisionsföretaget PriceWaterhouseCoopers (PWC).

Hur höga löner betalar Plan? Det är viktigt att Plan Sverige kan attrahera engagerade och kompetenta medarbetare och lönerna ligger därför i nivå med vad andra biståndsorganisationer betalar.

De flesta Planmedarbetare är lokalanställda och får lön enligt de villkor som gäller i landet och i nivå med andra liknande organisationer. Det är viktigt för Plan att vara en bra arbetsgivare. Självklart betalar man därför alltid skatt och försäkringar för sina anställda.

Vad är ett bra bistånd? Det svåraste momentet i kontrollen av pengarna är hur vi ska kunna vara säkra på att de gör bäst nytta. Tidigare handlade biståndet väldigt mycket om att experter kom utifrån och byggde skolor och kliniker eller vaccinerade barn. Det var många gånger effektivt, men ledde till ett starkt beroende och till att människor passiviserades.

– Plan arbetar istället för att stärka människor så att de själva kan för-

ändra och påverka sin vardag. För oss är det viktigt att lokala organisationer lär sig metoder för att självständigt styra och planera projekt. Självklart är det viktigt att biståndsorganisationerna har kontroll på pengarna, men om vi vill att kunskapen hos människor i de länder vi samarbetar med ska utvecklas så måste vi också våga lämna över ansvaret, menar Lennart Reinius.

Han får medhåll av Plan Nicaraguas chef Mariella Greco som också betonar hur viktigt det lokala samarbetet är:

– Det är viktigt att kunskapen och ansvaret i så hög grad som möjligt förs över till dem vi samarbetar med. Därför arbetar vi i allt högre grad med att låta människor i byarna själva ta ansvar också för stora delar av ekonomin.

Ett effektivt bistånd. Men det räcker inte med att bara se till utvecklingen i den lilla byn. Man måste också ta hänsyn till hur byn påverkas av situationen i stort i regionen eller landet – eller i världen i dess helhet. Klimat och den globala uppvärmningen är sådana frågor, EU:s skyddstullar mot jordbruksprodukter från världens fattiga länder är ett annat exempel på sånt som påverkar människor lokalt. Medel behövs därför till insatser på många olika nivåer. När till exempel en grupp ungdomar från olika länder åker till ett toppmöte i Genève för att diskutera barnkonventionen är det något som kan ha stor betydelse för utvecklingen i tusentals byar runt om i världen.

Så är invigningsceremonin över och festen där uppe i de andinska bergen kan börja. Marsvinen ligger redan i grytan när orkestern drar igång sina smäktande kärleksballader. De mindre barnen springer runt och tjatar på sina föräldrar för att få pengar att köpa illrosa rispuffar för. Hedersgästen, den nyvalde guvernören för Inka-regionen, har åkt hem. Inte för att det gör så mycket. Byn Katañiray ser ut att klara sig rätt bra ändå.

TEXT: DAVID ISAKSSON/GLOBAL REPORTING